

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Vita auctore Hugone, Flaviniacensi abbate, Ex Chronico Viridunensi apud
Labbeum tom. I. Bibliothecæ novæ Mss.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A *sæculo undecimo factam translationem nova Sancto hierothea præter capsam, in quam anno 1477 sacrum ejus corpus translatum, verbis proxime recitatis tradit Calmetus, fuisse exstructa non inveniatur, hæc verosimillime fuerit ea ipsa capsula argentea, cui Wasseburgii ætate Sancti corpus exstabat inclusum, ac proin capsula pretiosior, quam, teste Calmeto, anno 1477 Sancto confici fecit Matthæus, S. Vitoni abbas, verosimillime fuerit ex argento constructa. Atque hæc sunt, quæ de variis Sancti translationibus commemoranda habui. Porro Virodunenses insignem suam in Sanctum venerationem non tantum tribus jam memoratis, quibus sacras ejus affecerunt exuvias, translationibus probare, verum etiam cultu Officioque ecclesiastico, quo ejus quotannis recolere memoriam, hodieque adhuc verosimillime recolunt. Et festiva quidem huic luci quartam Octobris diem, qua Sanctus migravit ad Dominum, quondam consecrarant; verum dubito, an, mutatione quapiam facta, Sancti festum in quintam Octobris diem hodie non differant. Etenim Calmetus in Lotharingæ Historia tom. I, col. 546 Sanctum quinta Octobris die apud Verodunenses coli affirmat, atque hinc forte factum est, ut, cum Magdalveum quinta Octobris die olim etiam apud Verodunenses cultum fuisse, ex errore putaret, hæc illum pariter die obisse, litteris ibidem contra Hugonis aliorumque omnium scriptorum fidem perperam mandari. Attamen, cum Calmetus in rebus, quas de Sancto nostro scribit, ubique, uti ex supra dictis facile colliges, omnimodæ accuratioris laudem hæc mereatur, S. Magdalveum hodie non quarta, sed quinta Octobris die a Virodunensibus coli, pro certo asseverare non ausim. Ut ut sit, Sancti eadem memorie quartam Octobris diem olim apud Virodunenses fuisse consecratam, certum est atque indubitatum.*

B *124 Etenim apud nos exstat Breviarium Virodunense, quod anno 1623, et Missale item Virodunense, quod anno 1554 typis notatur excusum; ex ambobus autem hæc monumentis constat, Sanctum tunc, cum typis fuisse excusa, ad quartam Octobris diem apud Verodunenses cultum fuisse. Etenim ad hanc diem in Missali quidem Missa de S. Magdalveo, in qua tamen hic nihil sibi habet proprium, dicenda proponitur; in Breviario autem recitandum præscribitur novem lectionum Officium, in quo hæc omnes Sancto sunt propriae, atque ex ejus Actis, per Hugonem Flaviniacensem descriptis atque huic Commentario subjiciendis, omnes de promptæ, uti ex facta illarum cum his collatione manifestum evadit. Jam vero, cum hæc ita sint, certum fit, non tantum Sanctum olim ad quartam Octobris diem cultu Sancti Officii ecclesiastici recitatione festique annui celebratione deferri solito Viroduni fuisse affectum, verum etiam cultum illum satis esse antiquum. Et vero multo etiam is, quam bina jam producta documenta indicent, est antiquior. Intelligitur id iterum ex secunda Chronici Virodunensis parte. Etenim in hac Hugo Flaviniacensis apud Labbeum tom. Bibliothecæ Novæ Mss. jam sæpissime cit., pag. 190 factum esse refert, ut Rodulfo, qui tertius a Richardo supra memorato monasterium S. Vitoni sub sæculi xi finem moderatus est, mente sæpius volenti, scireque aventi, an Richardus ille suus decessor tantæ quidem, quantæ putaretur, sanctitatis fuisset, visio in somnis, cum ad illius pernoctaret sepulchrum, fuerit oblata, qua angelum sibi viderit adstantem atque hæc audiverit dicentem: Dii te cogitatio tua morosa curiositate detinuit, ut scires, cujus meriti hic, cujus sepulchro adstidist, esset, et ne te diutius fatigandum protrahat, missus sum hæc tibi expedire*

C *125 Duo sunt in hac cripta quiescentes, et diem Domini, quo duplici stola remunerentur, expectantes, hic abbas Richardus, et confessor Christi præcipuus Madalveus, cujus vos festivitatem suo tempore et die devotis, ut dignum est, honoratis officiis; utpote quem Deus in numero Sanctorum suorum et sorte Justorum adscivit. Et iste quidem digne in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Justorum. Hic autem, cujus adsto*

sepulchro, pari vobis nec minori devotione venerandus in terris, quem pari sorte, nec inferiori gloria, Deus decoratum sublimavit in cælis. Multa sanctitatis ejus fama in terris, quam tamen nec ad medium nostis, quia Vir gratia Dei inluminatus humilitati studuit et vilitati, nec actus suos prodere maluit, sed occultare. Sed noveris, quia magnum patronum et Deo carissimum præmisistis, et quæ de eo dicuntur, vera sunt, quamquam ampliora dici possent. Placeat tibi devotio filiorum ejus erga memoriam ejus et quæ tibi missus a Deo refero, hæc ipsa die omnibus in commune edicito, ut gaudeant de felici successu patris, quem habent suffragatorem et devotum interventorem in cælis. Tu itaque, his de beato Viro agnitis, viam, quam cœpisti, ne deseras, mortificationi carnis, humilitati, vilitati et castimonie invigila, lucrands animabus operam da, ut cum hoc et aliis doneris beatitudine eternæ jucunditatis.

E *126 Hæc Hugo, veluti Rodulpho, monasterii Virodunensi sub sæculi xi finem abbati, ab angelo in somnis dicta, proponens; quamquam autem vel ex eo, quod sæculi x et xi scriptores in credendis confingendisque visionibus ac prodigiis mire fuerint proclives, merito possit ambigi, an Rodulpho vere fuerit, quam Hugo memorat, cælestis oblata visio, e verbis tamen, quæ hic scriptor, upote qui non serius quam sæculi xii initio floruerit, veluti ab angelo prolata refert, fas est colligere, S. Magdalvei festivitatem quotannis, verosimillime quarta Octobris, Viroduni sæculo xi et xii, cum Hugo Flaviniacensis floruit, devotis officiis, ac proin verosimiliter sacrosancti Missæ sacrificii celebratione, Officii ecclesiastici recitatione fuisse honoratam. Cultum ergo Sancti deferri solitum, festumque Officio ecclesiastico celebrandum diu etiam ante sæculum xvi, ut supra asserui, Viroduni nactus est S. Magdalveus; quod pariter ei diu etiam ante ipsum sæculum undecimum obtigisse, verosimillimum mihi vel idecirco apparet, quod ut supra vidimus, et miraculis ab obitu patris, frequenti hinc ad tumulum suum populi concursu illustratus, ac deinde quadragesimo dumtaxat, postquam obiisset, anno de terra summa veneratione fuerit levatus.*

VITA

auctore Hugone, Flaviniacensi abbate,

Ex Chronico Virodunensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss.

CAPUT I.

F *Sancti natales, studia et virtutes in juventute, clericatus susceptus, promotio ad sacerdotium, ad abbatis munus, ac deinde ad episcopatum; gesta hujus initio.*

A *Anno igitur ab Incarnatione Humani a Verbi*

Sanctus Viroduni natus est.

a

b

c

d

e

f

2 *Opes quippe et reddituum affluentia, regni administratio, seu omnia, quæ vel domi, vel foris agenda ac disponenda erant, penes præfectos patrii,*

Lugubris rerum in Gallia Belgica status.

latii,

tus.

ACTORE
HUGONE FLAV.

latii, qui Majores domus dicebantur, manebant. Qua praefectorum licentia crevit morum insolentia, adolevit dominorum crudelis potentia, nec defuit invidia, qua pessumdedit regnorum jura. Inflatur unus adversus alium, invadit quisque nomen regium. Hac crescente discordia, urbes depopulantur, ecclesiae incenduntur, ministeria divina detrahuntur, monasteria virorum diruuntur, puellarum deluduntur, et cuncta vastantur: fuitque illo tempore non minor in ecclesiis gemitus, quam Decianis, Diocletianisque temporibus *g*. Quo turbine Virdunensis civitas exagitata, defuncto Agronio episcopo, diebus multis mansit vacua pastore viduata *h*.

Litteris im-
buendus tra-
ditur ac ma-
gnum

5 His diebus ablactatus almus puer Madelveus religiosus viris traditus est litteris imbuendus *i*, quarum elementis brevi datis memoriae, dedit operam intelligere praecipua artis Grammaticae, per qua vera agnoscere, vitia quiret vitare. Posthac tribunal ascendit Rhetorica: sed quia rhetor est traditor eloquentiae, eloquentia vero sine sapientia nimium obest plerumque, prodest numquam: omissa exercitatione dicendi, in rectissimis atque honestissimis studiis rationis omnem suam consumpsit operam, studium rectae rationis ad divina, studium honesti officii referens ad humana. Hinc res omnes, qua in dictis et factis et in toto mundo aguntur, decem esse intelligens, qua Praedicamenta dicuntur, argumentorum fucos et syllogismorum perplexiones sagaci animo discrevit, et in eis aciem sui docilis sensus ad unguem exercuit.

in his facit
progressum.

4 Intrat ex hoc quadrivium, ubi cubos Arithmeticae, sonos Musicae, modos Geometriae, radios Astronomiae perspicaci percipiens mente ad perfectionem duplicis thesisi: id est, theoreticae pervenit et practicae. Puerilibus igitur annis, ut patriarcha Jacob, simpliciter domi transactis, pulsabat adolescentiae fores proficiens et placens tam Deo, quam hominibus. Sane post flores Rhetoricos ac angues syllogismicos, Scripturae divinae ingreditur campos, ubi audiens ab Apostolo: Omnis, qui caste vivit, templum est Spiritus sancti; item in Apocalypsi: Qui mulieribus non sunt coinquinati, hi sequuntur Agnum, quocumque ierit *k*, statim primariam suam aetululam Christo Domino consecravit; illi toto animo placere ac servire gestiens, qui est pars et hereditas ejus, cogitansque vias suas, convertit pedes suos in testimonia Jesu, quaerens videre bona Domini in terra viventium.

Fit clericus,
totumque se
virtutis addicit.

5 Adeptus tandem clericatus honorem, accepit a Domino benedictionem, et misericordiam a Deo salutarem: quotidiano siquidem propectu ibat de virtute in virtutem, latam et spatiosam viam, qua ducit ad mortem, horrens, artam et angustam, qua itur ad astra, sequens, confixit timore Domini carnes suas, mortificans membra sua cum vitis et concupiscentiis, spiritu ambulans, desideria carnis non perficiens, misericordiae operibus studens, vigiliis et jejuniis corpus affligens, orationi insistens vel meditationi inserviens, aures ab auditione mala coercens, oculos a vanitate avertens, odor bonus Domino in omni loco esse satagens, os suum a multiloquio et vaniloquio custodiens, manus ab omni munere excutens, consilium opusque suum ad Dominum semper convertens, in omni actu suo Dei, non suam, gloriam quaerens.

Sacerdotio
suscepto, mo-
nasterii S. Vi-
toni abbas

Vivebat studiis Adolescens justus in istis, Ordinibus sacris respondens moribus aptis.

6 Post haec ad majora conscendens presbyterii honorem electus accepit, justificatus obtinuit. Constituitur itaque unanimi assensu, electione omnium, rector et abba ecclesiae S. Vitoni *l*, quam et studio spiritualis exercitii, et rebus temporalibus melioratam, exemplo et doctrina ad divini famulatus amorem accendit. Fuit enim humilitate praecipuus, caritate diffusus, prudentia mirabilis, sobrietate laudabilis, justitia insignis, fortitudine spectabilis, et licet cunctos dignitate praecelleret, erat tamen obedientia cunctis subditus, patientia probatus, forma factus gregi ex animo, ut in eo subditus

quisque agnosceret, quam sibi vivendi normam D assumeret.

7 Haec de eo fama ubique ferebat, hic rumor omnium in ore continuus erat, Madelvei pietas, ejusque probitas lustrabat patrias, replebat plateas, aedes pulsabat palatinas. His praecurrentibus nunciis, cunctorum votis in pontificatu eligitur Virdunensis urbis *m*. Quod licet timore Dei plenus omni conamine rejecerit, totoque adnisi recusaverit, multorum tamen sententia, Deo gratia praecedente, praevaleuit, ac una cleri populique concordia episcoporum judicio dignus in cathedra pontificali exaltatus, benedictione firmatus, unctione sacratur. Regebat tunc Romanam Ecclesiam Stephanus secundus, Francis vero principabatur Pippinus, Caroli Tuditis *n* filius, ex Majore domus et praefecto palatii rex constitutus *o*, a quo Chrodegandus abba, vir egregius et omnibus efferendus praeconiis in palatio praefati Caroli nutritus, ejusque referendarius, ab ipso et Francis omnibus electus Romam missus est, ut praebitum Stephanum Papam ad Gallias, ut cunctorum vota anhelabant, evocaret *p*; quod et fecit, a quo etiam in pontificem Mettensis ecclesiae, adstante rege et populo consecratus pallium promeruit cum nomine archiepiscopi *q*....

ac dein Vir-
dunensis crea-
tur episcopus.
Tunc Metensi
ecclesiae Chro-
degandus; *m*

8 Tullensibus quoque praerat Godo venerandus episcopus *r*, qui immunitatem civitatis et recuperationem chartarum igne consumptarum apud praefatum regem Pippinum suae adquisivit ecclesiae. Inter hoc beatus Madelveus virtutum radiabat decore, et dignitatem pontificalem honorum operum adornabat nitore. Quod officium, quamvis rudis acceperit tempore, aptus accessit assueta bonitatis ubertate. Instabat praedicationibus, firmabat plebem benedictionibus, incitabat ad meliora sacris exhortationibus, quod dicebat verbis, monstrabat exemplis. Erat tunc civitas ipsa insectatione barbarica bellis attrita, obsidionibus fatigata, calamitatibus repleta, templa Domini in ea polluta, sanctuaria exusta, ministeria violata, officia diurna vel nocturna neglecta.

n

o

p

q

Tullensi au-
tem praerat
Godo. Luctuo-
so in statu

r

E

9 Clerici alii fugati, quidam necati, qui remanserant multa paupertate addicti plus propriis seu terrenis, quam caelestibus studebant negotiis *s*. Hoc respectu Vir Domini amaro cum esset animo, posuit spem suam in Domino, clamans illi spiritu humiliato: Omnia, quae fecisti nobis, Domine, in vero judicio fecisti; quia peccavimus tibi et mandatis tuis non obediimus. Cui mox Dominus: Invoca me, inquit, in die tribulationis, erum te et honorificabis me. At ille humiliter prece: Deus meus, misericordia mea, tu es refugium meum a tribulatione, quae circumdedit me, exultatio mea, erue me a circumstantibus me angustiis et filiorum necessitatibus. Nec mora consolatio ex ore veritatis affluit. Primum, inquit, quaerite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adicientur vobis. Tunc ille gratulabundus: Auditui meo, ait, Domine, dadis gaudium et laetitiam, et exultabunt ossa humiliata.

Virdunum
Magdalveus
invenit: *s*

F

10 Gressu ergo celeri ecclesiam intravit, clerum populumque advocavit, judicium Domini vera innuit, crimina vel peccata alterutrum confiteri monuit, fructus dignos poenitentiae facere suasit, ecclesiam frequentare, orationibus cum lacrymis incumbere, laudes Domini cum silentio et reverentia audire, eleemosynas pro posse libenter dare, hospitalitatem sine murmuratione servare, discordantes ante solis occasum ad pacem redire, pacem falsam non dare, gehennam timere, vitam aeternam sperare praecipit et docuit. Clericos deinde regulariter vivere, septies in die laudes Domino dicere, et noctu ad confitendum illi surgere, ecclesiastica sanctione instituit, victumque illis quotidianum de propriis, prout potuit, ordinavit *t*.

gregem hinc
ad virtutem
exstimulat,
clerum refor-
mat,

t

u

11 Curiam interea adiit, Pippino, qui ex auctoritate Stephani Papae ex praefecto palatii rex constitutus fuerat *u*, vastitatem urbis, calamita-
temque

novasque ac-
quiri ecclesiae
suae possessiones.

AUCTORE
HEGONE FLAY.
99

A temque plebis, quam regendam suscepit, innotuit, auxiliumque ab eo ex regali largitione quasivit et obtinuit. Collatione siquidem fidelium quædam prædia suscepit, Wasnaum scilicet seu Warnunci curtem *x*, Ramisbatium *y* etiam, aliaque quamplurima, quæ Chartis manu propria inseruit, quas et regis annulus roboravit, et ecclesia Virdunensis ex tunc non amisit *z*. Civibus præterea regis munificentia non defecit, clerum lætificavit, ecclesiam ornavit, remuneratum Pontificem gaudenti populo representavit. Multa autem erant, quæ eum erga ipsam ecclesiam diligendam, promovendam et ampliandam accendere debebant, videlicet Pepponis episcopi in Carolum Tuditem patrem suum amor profusus, gratuita fidelitas et in tempore seditionis contra Rainfredum, Francorum principem, ipsius Caroli æmulum indivisa laboris et periculi subeundi dualitas, pro quo etiam idem Peppo multa perpessus est adversa *aa*.

aa
Hæc in calamitatem, in qua erat, a Carolo Martello,

bb

12 Sed quiddam eum specialius ad dilectionem, redintegrationem et communem tuitionem omnium ecclesiarum impulit, quod non abs re videtur in laudem hujus Patris nostri huic opusculo innectere, ad comprimendum tumorem regum et principum *bb*, et ut evidentiùs agnoscat, quæ fuerit causa desolationis Trevirensis et Virdunensis ecclesiarum. Qui igitur historias legerunt et veterum scripta rimantur, hujus Caroli Tuditis actus et prælia noverunt, qui ideo Tudites appellatus est, quod est malleus fabri, quia sicut malleo universa tunduntur ferramenta, ita ipse contrivit omnia regna sibi vicina. Per viginti septem enim annos, quibus principatum obtinuit sub regibus Dagoberto Juniore, Chilperico, Theoderico, Clotario, Childoberto et Childerico *cc*, postquam de manu Rainfredi Majoris domus in regno Francorum per multa bella eundem principatum sustulit, tanta clade omnia regna sibi vicina, id est, Saxoniam, Bavariam, Provinciam usque Massiliam, Wasconiam, Frisiamque contrivit et Alamannicam, ut multæ ecclesiæ usque in hodiernum diem desolationem sui factam sub eo lugeant, et tribulationis ipsius calamitatem obliterare in se nulla vetustate prævaleant.

cc
qui militibus suis ecclesiarum bona dedit,

15 Tanta enim profusione thesaurum totius aerarii publici dilapidatus est, tanta dedit militibus, quos Soldarios vocari mos obtinuit, qui ex omnibus mundi partibus causa questus ad eum concurrerant, quorum genus infestum et improbum tempore ejus sumpsit initium, ut non ei sufficeret thesaurus regni, non deprædatio urbium, non multimodæ vastationes regnorum exterorum, non expoliatio ecclesiarum et monasteriorum, non tributa provinciarum. Ausus est etiam, ubi hæc defecerunt, terras ecclesiarum diripere, et eas commilitonibus illis contradere. Postremo non est veritus ipsos episcopatus laicis dare, fautoribus videlicet suis et consentaneis, adeo ut archiepiscopatus Trevirensis et Remensem Milo quidam tonsura clericus *dd*, moribus, habitu et actu irreligiosus laicus, multo tempore pessumdans obtinuerit; Viennensem quoque et multos alios episcopatus per terras diversas possiderent laici; ut historiae referunt, et per manum laicam investiti: si qui erant episcopi, aut ei omnino favebant, aut res ecclesiasticæ diripiabantur, aut certe illis obeuntibus, in locum illorum neophytus quilibet, et, quos canonicæ sanctiones non recipiunt, substituebantur *ee*.

ee
fuerat conjuncta.

14 Ab hac autem direptione civitas illa quantumcumque immunis erat, quæ ei favebat, vel quæ ei adiutorium præbebat; cui enim innitebatur, illam persuesosque a se suisque tuebatur. Hinc est, quod inter innumeras, quas attriverat, Virdunensem tempore Pepponis episcopi prædiis auxit, quia Peppo idem, ut superius relatum est, in tempore dissensionis et partibus ejus favit, et familiarius illi servivit *ff*. Verumtamen, illo defuncto, quod aliæ patiebantur, et eadem quoque experta est. In tantum autem vastitate præfata

Octobris Tomus II.

Trevirensis metropolis afflicta fuit, ut, pro multimoda ejus calamitate et conculcatione vacante ea, Mediomaticæ civitatis *gg* præsules postmodum fungerentur archiepiscopi dignitate et nomine. Vastata quoque et dissipata Lugdunensi et Virdunensi provincia aliquot annis sine episcopis utraque fuit ecclesia *hh*. Wiliarius enim Viennensis, qui Austroberto successerat, videns Viennensem ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ et Viennensi et Lugdunensi provinciis imminentiùs, laicis sacrilege et barbære res sacras obtinentibus, relicto episcopatu, monasterium Agaunense expetiit, ubi et vitam venerabilem duxit, et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ successerat. Rexit autem post eum Viennensem ecclesiam Bertericus, cui successit Paulus *ii*.....

ANNOTATA.

a Verbum, pro nobis incarnatum, non humanum est, sed divinum. Quamquam autem Hugo illud hic vocet humanum, hoc tamen ab eo, utpote qui hæresi. Verbi divinitatem negante, non fuerit infectus, non ex mentis pravitate, sed ex solo sufficientis accuracionis defectu factum putato.

b Sanctum probabilius anno circiter 742 Virdunensium creatum esse antistitem, § 5 Commentarii prævii contra Hugonem, ejusque sequaces ostendit. c De Sancti parentibus, loco et tempore natali Commentarii num. 11 et seqq. actum est.

d Perturbate admodum hic loquitur Hugo, sibi que ipsi in designando tempore, quo totam bellis Belgicam arsisse ait, videtur contrarius. Spectatis enim, quæ præmittit, respicere videtur ad tempus, quo Sanctum vel natum vel ætate jam crescentem exhibet, aut etiam ad Virdunensem cathedram scribit promotum; spectatis vero, quæ subjungit, bellicos illos tumultus, quibus flagrant Belgica, referre videtur ad illud decennale circiter temporis spatium, quod ab anno 742, quo Childericus III, e stirpe Merovingica postremus, Francorum rex regnare incepit, usque ad annum 752, quo hic princeps fuit exauctoratus, medium effluvit. Verba Hugonis consideranti, res evidens evadet.

e Childericus III Francorum rex, auctoritate, non Stephani, sed Zachariæ, Romani Pontificis, interveniente, fuisse videtur exauctoratus. Adi Henschenium nostrum in Diatriba de Tribus Dagobertis lib. III, § 6, Papebrochium in Paralipomenis ad Conatum de Pontificibus Romanis, Pagium in Criticis ad annum 751 num. 4 et seqq., aliosque scriptores, de Childerici exauctoratione Pipinique ad regnum Francicum promotione tractantes.

f Quam verum id sit, a Papebrochio loco cit. et a Pagio in Criticis ad dictum annum num. 1 et 2 probatum invenies.

g Hæc, quæ hic tradit Hugo, referenda potius videntur ad tempus, quo Carolus Martellus rerum in Francia est potitus, quam ad tempus, quo Childericus sub Pipino Brevis, duntaxat adhuc majore domus, regem umbratilem egit.

h Demochares, Chenulius, alii que, num. 29 Commentarii prævii nominati, tempus, quo Virdunensis sedes ab obitu Agronii seu Agroini vacavit, triennio definiunt; verum sedem illam, si anno, ut notant, 752 vita functus sit Agronius, diutius vacasse, ex eis, quæ § 5 disputata sunt, verosimilius apparet.

i Quoniam S. Magdalveum, quem Hugo (adi Comment. num. 17) anno 711 natum affirmat, teneræ adhuc ætatis puerum, litteris imbuendum traditum fuisse, a scriptore illo hic (videtis Commentarii num. 20) significatur, fuerit secundum Hugonem verosimiliter id factum, cum Sanctus ad annorum circiter septem ætatem jam pervenisset, ac proin tunc, cum jam majoratum-domus in Austrasia (hunc enim anno 715 adeptus est) obtineret Carolus Martellus, deique rerum summa adversus Ragenfredum, Neustriæ majorem-domus, confingeret. Quapropter, cum per voces his diebus biographus seu Hugo tempus illud, quo lugubrem fuisse rerum in Francia statum, verbis proxime præcedentibus scripsit, indubie hic designet, quæcumque his de ecclesiarum

AUCTORE
HUGONE FLAV.

ecclesiarum incendio, de monasteriorum eversione, aliisque calamitatibus memorie prodit, manifeste refert ad tempus, quo Carolus Martellus rerum potitus est; ut adeo, spectato tempore, ad quod ea (vide dicta ad lit. d.) etiam jam antea retulit, perturbate admodum Hugo loquatur.

k Cum textus sacri, quos subinde in medium adducit Hugo, e Scriptura plerumque ad verbum de prompti non sint, quibus hujus illi locis habeantur, annotare visum non est.

l Quo circiter tempore verosimilius id factum sit, Commentarii prævii num. 25 edocui.

m Pro anno, quo circiter hoc factum sit, adi Comment. præv. § 5.

n Tudes seu tudites significat fabri malleum; Carolus autem, Pipini Brevis pater, appellatus fuit Martellus seu Tudites, quod, ut fabri tudite seu malleo ferrum, ita ille hostes in præliis ense contuderit. Paulo aliter Hugo infra loquitur.

o Hugo ex opinione, qua Sanctum anno 755 Virodunensium creatum fuisse antistitem, arbitratus est, has notas chronicas suppeditat; verum hæc in opinione nostra, qua Sancti ad sedem Virodunensem promotionem anno circiter 742 innectimus, defendendæ sunt, cum Pipinus Brevis, de quo hic sermo, ad Francorum solum, et Stephanus II ad Pontificale culmen ante annum 752 non fuerint eveci.

p Apud nos tom. I Martii, ad sextam mensis hujus diem, de Chrodegando, Metensium episcopo, qui die illa ut Sanctus colitur, actum jam est; ex iis autem, quæ ibidem de sancto hoc antistite in Commentario historico § 2 et 5 disseruntur, veritati liquet esse consona, quæ huc usque de illo memorie hic prodit Hugo. Verum hic scriptor deinde etiam indicat, Chrodegandum a Stephano II, in Galliis existente, consecratum fuisse Metensium antistitem; hoc autem a vero indubie alienum est. Etenim Stephanus II ante annum 755 in Galliis non venit; tunc autem Chrodegandus jam ab anno circiter 742 Metensium fuerat episcopus, uti in Operis nostri Commentario proxime cit. num. 7 traditur, atque ab eruditissimis omnibus admittitur. Porro, quamquam quidem proinde Chrodegandus a Stephano, in Galliis existente, non fuerit Metensium consecratus episcopus, ab eo tamen, quod etiam addit Hugo, archiepiscopi nomen, imo etiam pallium et potestatem consecrandi episcopos accepisse videtur. Ad Pagium in Criticis ad annum 766, num. 7.

q Quædam hic, quod ad institutum nostrum non faciant, omittenda duxi; iis autem, cur aliquot insuper præter Chrodegandum Metenses episcopi tulerint archiepiscopi nomen, rationem reddit Hugo; remne acu tangat, ex Pagio in Criticis ad annum 766, num. 8 intelligit.

r Calmetus in Episcoporum Tullensium Catalogo, quem tom. I Historiæ suæ Lotharingicæ præfixit, notat Godonem jam anno 755 fuisse Tullensium antistitem; quod si adeo, ut hic Hugo indicat, Tullensium ecclesiam tunc, cum jam Francorum rex esset Pipinus, adhuc gubernarit, præfuerit sane Godo Tullensi ecclesiæ, cum Sanctus noster anno circiter, ut opinamur, 742 Virodunensem moderandam accepit.

s Cum Sanctus in tam lugubri statu, uti hic tradit Hugo, ecclesiam suam invenerit, vel hinc concludendum videtur, cum proximè a Carolo Martelli obitu anno circiter 742 aut certe diu ante annum 755 Virodunensium creatum fuisse antistitem. Anno enim 755, quo hoc factum scribit Hugo, ecclesiæ Virodunensis res, cum tunc decennio circiter partim Carolomannus, partim Pipinus majoratum-domus in Austrasia gessisset, lugubri adeo loco fuisse non videntur. Hæc iis adde, quæ de anno, quo Sanctus creatus sit episcopus, § 5 disputata sunt.

t Biographus hic indicare videtur, novum quoddam vitæ genus clero Virodunensi a Sancto fuisse præscriptum; qua de re quid sentiendum sit, Comment. præv. num. 41 exposui.

u Fuit quidem Pipinus a Stephano II, qui anno 755 venerat in Franciam, Francorum rex unctus; verum is princeps fuerat jam antea, inter-

veniente Zachariæ Papæ auctoritate, diademate D Francico insignitus. Vide dicta ad lit. e.

x In geographica episcopatus Virodunensis Tabula, quam Historiæ suæ Lotharingicæ tom. I præfixit Calmetus, quatuor circiter aut quinque leucis horariis a Viroduno Occidentem versus ad Arolam fluvium vicus occurrit, nomine Vraincourt; diversus forsitan hic non est a vico, qui hic vocatur War-nunci-curtis.

y Vicum, qui nomine huic sit satis affinis, in Tabulis geographicis invenire non quivi; vicus tamen, qui hic vocatur Ramisbatium seu Ramisbaccium, ab antiquis idem esse asseritur, ut ait lib. II Antiquitatum fol. 151 Wasseburgius, cum vico, qui modo appellatur Rambercourt.

z De prædiis, quæ ecclesiæ suæ impetrasse Sanctum, hic refert Hugo, uti etiam de tempore, quo hoc factum sit, Commentarii prævii num. 42 et quatuor seqq. fuse disserui.

aa Neustrasii ægerime tulerant, Pipinum Heristallium, hominem Austrasium, æque in Neustrasia atque Austrasia obtinere majoratum-domus. Hinc pars illorum, cum hic princeps anno 714 excessisset e civis, adversus Theudoaldum, ejus ex filio nepotem atque in majoratum-domus successorem, cui Pletrudis avia Austrasique adhærebant, arma assumpsit; cum autem anno 715 profugatus fuisset Theudoaldus, pauloque post obiisset, apud Neustrasios (adi Pagium in Criticis ad annum 715 num. 2 et 5) Rainfredus seu Raginfredus, aut etiam, ut ab aliis scribitur, Ragenfredus constitutus est major-domus, resque Austrasianæ in summo versabantur periculo. Verum interea Carolus, Pipini Heristallii ex Alpaide filius, postea Martellus dictus, e custodia, in qua a noverca Pletrude detinebatur, feliciter elapsus, fractos Austrasiorum animos erexit, sævissimoque Raginfredum simul et Chilpericum III, quem Raginfredus et Neustrasii in Dagoberti III, Francorum regis, anno etiam 715 vita functi, locum suffecerant, bello appetiit, cui tandem hi, ut Francorum historici passim tradunt, secundo ac tertio profugati succubere. Caroli porro partibus (vide verba num. 57 Commentarii ex Berthario, Virodunensium antistitem historico, recitata) saviit Peppo, Virodunensis episcopus ordine vigesimus.

bb Respicit hic indubie Hugo ad creditam olim, qua S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, revelata fuerit Caroli Martelli ob direpta usurpataque, ut putabatur, ecclesiæ bona damnatio, cælestem visionem. Hanc enim mox infra narrat.

cc Carolus Martellus, uti inter eruditos satis convenit, ab anno 715 ad annum usque 741, cuius mense Octobri obiit, per annos viginti sex mensesque sex majoratum-domus gessit; verum toto illo tempore rex, nomine Childbertus, Francorum solum haud occupavit; Childericus autem III, quem hic haud dubie memorat Hugo, in eo ante annum 742, quo jam obierat Carolus Martellus, sedere non cepit. Hugo ergo in regibus, sub quibus majoratum-domus gesserit Carolus, enumerandis hic errat.

dd Milo hic memoratus anno 715, uti inter eruditos convenit, sedem Trevirensem invasit, ac dein anno 717, cum S. Rigobertus, Remensis archiepiscopus, fuisset a Carolo Martello in exilium pulsus, sedem etiam Remensem usurpavit. Anno porro 755, cum venationi vacaret, ab apro percussus miserime interiit.

ee Vide, quæ de plerisque, Carolo Martello ab Hugone hic imputatis, Commentarii prævii § 3 adduxi in medium.

ff Videsis quæ ad litt. aa in fine jam dicta sunt. gg A Julio Cæsare aliisque antiquioribus Lotharingiæ urbs, quæ recentioribus Metæ dicitur, Mediomatrice vocatur.

hh Ado in Chronico ætate sexta sic habet: Vastata et dissipata Viennensi et Lugdunensi provincia, aliquot annis sine episcopis utraque ecclesia fuit; videtur adeo ex hoc Adonis loco, quæ hic de Virodunensi et Lugdunensi ecclesiis scribit, Hugo deprompsisse, Viennensique ecclesiæ Virodunensem substituisse;

A substituisse; quod etiam concludendum videtur ex iis, quæ de Wilario, Viennensi archiep., mox subdit, ex Adonis Chronico, ætate cit., pariter desumpta. ii Sammarthani Gallia Christianæ tom. I, p. 797, Claudius Robertus, alique, quos viderim, omnes Berterico successorem sufficiunt non Paulum, sed Proculum. Porro subditur hic ab Hugone visio jam supra memorata, qua S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, Caroli Martelli damnatio fuerit revelata. Verum, cum visio illa modo ab eruditissimis, nec immerito, habeatur pro commento, proluxa admodum Hugonis de illa verba, quæ præterea ad institutum nostrum etiam non conducunt, satius duxi in Sancti, quam hic edo, Vita omittere, uti et nonnulla alia, quæ ad Sanctum nostrum pariter non spectant.

CAP UT II.

Sanctus diœcesim lustrat, templa collapsa instaurat, res ecclesie suæ sedulo curat, hisque compositis, Hierosolymam peregrinatur.

B Sanctus diœcesim suam lustrat, ecclesiasque collapsas instaurat, * episcopium * extruxit * chrismatis a

monasterio S. Vitoni munificum se præbet, aliique in id

b

c

C ex Sancti amore fiunt benefici.

d

e Res ecclesie Viridunensis, in Aquitania sitas, sedulo curat,

cum appendiciis, fiscus etiam Regius Maderniacus, et alius Puliniacus nomine, donata servitorum sancti Petri et sancti Vitoni usibus ipsius beati Amantii largitione f.

ACTOR
HUGONE PLAV.

19 Anno vero ordinationis suæ xiii, qui erat Dom. Incarnat. dcccxv g, delata sunt ab urbe Roma per venerabilem Grodegandum Mettensem archiepiscopum corpora sanctorum Gorgonii, Naboris et Nazarii, a successore Stephani Paulo Papa sibi concessa nono Papatus sui anno, et sequenti anno uterque decessit a sæculo Indictione quinta, et Grodegandus in monasterio, quod Gorzia dicitur, quod ipse construxerat, tumulatus veneratur, ubi postea positum est corpus sancti Gorgonii anno post obitum ejus quarto, videlicet anno Incarnat. Dom. dcccxxviii, regnantibus jam post Pippinum filiis ejus Carlomanno et Carolo h. Dum igitur multiplici virtutum flagrare desiderio, incidit ei cogitatio ad sepulcrum vitæ Principis Hierosolymam pergere peregrinando.

f
compositis
deinepiscopat
us sui rebus,
Hierosolymam
petere statuit,
g

h

20 Festinavit itaque implere voluntaria exhibitione, quod mente concepit divina inspiratione. Dumque in administratione itineris necessaria quæque prævidentur, principalis ecclesia, peccatis exigentibus, igne apprehenditur ac sævientem incendio succenditur.

reque ipsa,
postquam ec
clesiæ suæ ca
thedralis ree
dificationi
prosperit,

E

Turbantur plebes, tolluntur ad æthera voces, Unus in urbe dolor, communis civibus horror. Tunc mens Madelvei in diversa rapitur, spiritus anxiatur, corque turbatur. Tandem in se reversus, illiusque memor proverbii: Non est magnus magnum putans, quod ruunt ligna et lapides, et moriuntur mortales; temporale damnum patientur tulit, ac statim in meliorem statum reparare fabricam jussit. Conventione porro facta cum artificibus, deputatisque custodibus, et ordinatis necessariis sumptibus, suadet, precatur, imperatque opus inchoare maturius, accelerare attentius, explorare diligentius.

His ita collatis datur alternatio votis.

21 Præparantur sumptus ac vehicula tanto itineri necessaria, eliguntur comites amore Christi ferventes, in prosperis humiles, in adversis fortes. Favor Metropolitanus quæritur, assensus provincialium episcoporum petitur, nec negatur. Tristantur tanti comparis absentia, lætantur de ejus justitia, precantur, illi adesse Christi præsentiam, non defore Spiritus Sancti gratiam. Benedictionem rogant rogati, salutant salutati. Eorum demum consilio ordinatur ecclesia, commendatur plebs commissa. Sic accepta benedictione, et data, exit novus Hospes in cordis lætitia.

gregemque vi
cinis episcopis
commendavit,

22 Fulcitur cuneis, quos nectit amor pietatis: Fletus ora rigant, singultus pectora quassant.

iter illud sus
cipit,
F

Flet pius ipse gregem prospectans flere sequentem:

Compulsi, ut redeant, illi ferventius instant, Ora, manusque pedes stringunt, mulcetque gementes,

Ingeminatur Ave, Salve, felixque Valet.

Vixque posthæc multis precibus elapsus eorum manibus iterum firmat eos benedictionibus, moneat et deprecans sollicitus divinis invigilare cultibus, ac animarum salutem quærere propensius. Sic tandem eos commendans Domino, graditur aggere publico, fretus Dei auxilio i.

25 Itaque emensa nativa Gallia, post aspera ac devia Alpium itinera except eum Italia deducens Romam ad Apostolorum limina: ubi per diversa martyrum cœmeteria quærrens orationum juvena, pernoctavit vigiliarum instantia, frequentius beati Petri revisens oratoria. Præsidebat eo tempore Romanæ Ecclesiæ Adrianus k, vir Apostolicus, cui nunciatus est Madelveus sacratissimus peregrinus, benigne est ab eo exceptus, benignius diebus multis retentus, benignissime probata ejus voluntate, cum Apostolica benedictione dimissus.

i
Romam, ubi
benigne a Pon
tificæ excipi
tur,

k

l

m

n

24 Prætergressa ergo Nursiæ provincia l, suscepit novum Hospitem Campania m, quem exinde amplexa est in Gargano n Archangeli ecclesia, cujus

Campaniam
et Apuliam
prætergres
sus, mari se
committit,

AUCTORE
HUGGONE FLAY.

o

tempestatem
exortam se-
dat,

* l. ceu

p

Constantino-
polim appellit,
q

* l. xenia, i. e.
dona hospiti-
busdari solita.

lustrataque
deinde Epheso,
Hierosolymam
tandem delat-
us, loca sacra
invisit.

s

t

Honorifice ex-
cipitur a loci
patriarcha,
u

qui ne San-
ctum, ut sta-
tuerat, apud
se retineret,
divinitus mo-
nitus,

cujus pro foribus aliquantis excubans noctibus confortatur Angelicis consolationibus, exhilaratur divinis revelationibus. Præstolabatur eum gaudens Appulia o, vulgante fama ejus sanctitatis insignia : quem ut vidit, mirata proclamavit cum Psalmista : Sicut audivimus, ita et vidimus. Post diversa autem locorum diverticula pontica ingreditur lit- tora. Hinc turbidi imminent fluctus, procellosi occurrunt spiritus. Suscipiunt Madelveum ponti- ficem peregrinum vita religiosum, innocentia glo- riosum. Dat naulum navigio, credens se maris periculo pastus caelesti sacrificio.

25 Protelatur navigatio multorum dierum cur- riculo. Instat Sacerdos prædicationibus, informat nautas doctrinis salutaribus. Continuis jejunat diebus, vigiliis pernoctat et orationibus. Cum vero die quadam assuetum nautæ concinerent celeuma, garrulitateque perstropere nautica, tempestas oritur repentina. Navis autem mediis jactabatur fluctibus, suisque solvebatur compagibus. Turbatis cunctorum animis, ablata spe salutis, sola suberat formido mortis. Tunc Præsul beatissimus, non sorte dejectus velut Jonas fugitivus, sed sanctitate conspicuus, cui * probatus Domini servus, voce omnium rogatus pulsat cælum singulibus, vocat Christum gemitibus. Illico cælum ejus patuit præ- cibus, et oratio ad supernos pervenit auditus. Nec mora aeris serenitas, marisque redit tranquillitas, ac animorum jocunditas p.

26 Inde Byzantium q lætantes tenuerunt por- tum. Constantinopolitanum in illis diebus regebat imperium Constantinus cum Irene matre r in rebus bellicis strenuus, in cultibus divinis devotissimus. Hic accipiens, justum advenisse Madelveum, quæ- rere et suis conspectibus præsentare præcepit in- ventum. A quo multa audiens utilia, suæque saluti proficua, ut pro se Dei misericordiam orare digna- retur, prece quæsivit humillima, preciosaque ei offerens xenia*, quæ ille contempsit omnia, optata viâ dimisit eum cum reverentia. Quem Græcia excipiens peregrinum mirata est inter suos Philo- sophum, extra suos Theosophum. Erat quippe vere sapiens, potens in verbo et doctrina.

27 De ore ejus procedebat mel, dulcedo mellis in lingua ejus, favus distillans labia ejus, ex dul- cedinesermonis præbens cunctis incendium amoris. Descendit interea Ephesum s orare ad Joannis Theologi sepulcrum, ubi effudit multarum flumina precum circumferens. In principio erat Verbum, recolens et edocens, Verbum caro factum. Inde pervenit Joppem t diversis viâ periculis perquirens tunicas et vestes, et eleemosynas Dorcadis, stu- pensque cum Petro linteum quatuor initiis de cælo submissum, jussus in eo mactare quadrupedia et reptilia terræ in mortificatione vitiorum, ac manducare, fructus dignos penitentiae faciendo. Apprehendens posthæc Hierosolymam diu deside- ratam et jam concupiscenti animo oblatam, introivit in tabernacula ejus, omnem locum sanctum fide et amore frequentans, qui est super omnia, Dominum in eis adorans, sepulcrum Jesu Nazareni crucifixi lacrymarum imbre die quotidie rigans, Christum- que resurgentem a morte glorificans et adorans.

28 Nuntiatur interea patriarchæ Eusebio u, qui tempore illo sanctam gubernabat Ecclesiam Sion, Madelvei reverentissimi erga Christum devotio, circa loca sancta diurna frequentatio, jugis per- noctatio, carnis propriæ maceratio. Hic igitur, his auditis, moram pati nesciens in quærendo, in- ventum amplectitur continuo, miratus in eo vul- tum angelicum, sermonem modestum, mitem gressum, habitum reverendum. Posthæc introduxit eum in domo matris suæ et in cubiculum genitricis suæ et dedit ei poculum ex vino condito et mustum malorum granatorum.

29 Cumque eum retinere cogitaret diebus vitæ suæ omnibus, revelatione est divina admonitus x, ne propriis intentus aliorum invideret utilitatibus, neu vellet habere peregrinum, quem suspirabant filii patrem angelicum. Hoc tonitruo percussus,

dixit ad eum tremebundus : Voluntatis meæ fuit, D Frater mi, te a me unquam nolle separari : sed quia Deo nequimus reniti, revertere, dilecte mi, egredere et abi post vestigia gregum tuorum, pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum, cape nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas, sub umbra illius, quem desiderasti, sede, qui intro- duxit te in cellam vinariam, ordinavit in te cari- tatem, fulciens te floribus, stipans te malis, ac veniat Dilectus tuus in hortum suum et comedat fructum pomorum suorum, læva ejus sub capite tuo et dextera ejus amplexetur te.

50 His dictis, multorum pretiosas Sanctorum reliquias efferens cum calice crystallino opere mirifico sculpto et obtulit, dicens : Accipe, o cara meus, hoc mutui amoris pignus. Annuat Christus Dominus, his ac reliquis Sanctis intervenientibus, ut iterum nos videamus cum gaudio in cælestibus. Tandem ora, manus oculosque alterum exoscu- lantes, bona prosperaque sibi imprecentes, ab in- vicem divisi sunt flentes. Madelveus itaque sepul- crum Domini locumque Ascensionis, ubi steterunt pedes ejus, iterum iterumque revisens ac deoscu- lans, nativum solum revisere delibavit gaudens et exultans, Dominum in adiutorium suum inten- dere petens et exorans.

ANNOTATA.

a Sanctus Virodunense S. Vitoni monasterium, priusquam Virodunensium feret antistes, abbatis munere moderatus est. Vide Hugonem supra num. 6 et 7, vel etiam Commentarium § 5.

b In Geographica episcopatus Virodunensis Ta- bula, Historiæ Lotharingicæ tom. I a Calmeto præ- fixa, haud procul ab Azonæ fontibus vicum invenio, Riocourt Gallicæ nominatum : idemne is forte est cum vico, qui hic Raherei-curtis appellatur?

c Nec fluvius, nec vicus nominis hujus occurrit, nisi forte quis hic Azonam seu Assonam fluvium, vicumque fere cognominem velit intelligi.

d Quid sit Precaria seu potius contractus præ- caria num. 55 Commentarii exposui.

e Videsis, quæ in has notas chronicas, a bio- grapho adhibitas, Comment. prævii num. 52 obser- vata sunt.

f Abbatiam S. Amantii Vitoriano monasterio ab ipsomet S. Amantio, de quo ad quartam Novembris diem, memoriæ ejus sacram, erit agendum, donatam non fuisse, num. 45 et tribus seqq. probatum in- venies.

g Annum Christi 765 cum anno tertio decimo ordinationis episcopalis, a Sancto nostro susceptæ, E idcirco hic componit Hugo, quod eum anno 755 ad Virodunensem cathedram statuat promotum. Verum vide, quæ de hac Sancti promotione § 5 disputata sunt.

h Pro his, quæ de SS. Gorgonii, Naboris et Na- zarii reliquiis, Roma in Galliam a S. Chrodegando, Melensium episcopo, translatis, memoriæ hic prodiit Hugo, videsis tom. III Februarii Comment. prævium de B. Joanne, abbate Gorziensi, tom. I Martii Com- ment. de S. Chrodegando, tom. II Junii de SS. Ba- silide et Sociis, ac tandem tom. III Septembris prævium de SS. Dorotheo et Gorgonio martyribus Commentarium, idcirco præcipue etiam hic consu- lendum, quod varii in eo, quos hic admittit Hugo, errores num. 54 accurate notentur.

i Quo circiter tempore iter Hierosolymitanum arripuerit Sanctus, Comment. prævii § 6 utcumque defini.

k Dum Sanctus Roma Hierosolymam peregrinatus est, S. Petri cathedram (adi Commentarium præv. num. 61) ibidem probabilius occupabat Paulus, Wasseburgio memoratus; est autem hic nominis hujus Papa primus, qui ad 28 Junii diem, qua pro- pterea etiam de eo apud nos actum est, Martyrologio Romano Sancti titulo inscribitur.

l Nursia, urbs Italiæ, inquit Baudrandus, in Sabinis Livio, Ptolemæo et aliis, nunc etiam Norcia,

sacris cum re-
liquis calice-
que crystalli-
no donatum
dimittit.

y

E

A Norcia, urbs parva ditionis Ecclesiae in Umbria. Per Nursiam ergo provinciam Hugo hic intelligit non ipsam Nursiam, sed Umbriam, quam verosimillime idcirco, quod Nursiam urbem in se concludat, Nursiae provinciam appellat.

m Provincia haec est Italiae sub dominio summi Pontificis sita, quae, quod in se Romam complectatur, Campania Romana, incolis la Campagna di Roma solet vocari.

n Mons hic est, in Apulia Daunia ad mare Adriaticum positus, apparitione et cultu S. Michaelis archangeli celebris. Accurata ejus descriptio tom. VIII Septembris in historico de omnibus Angelis Commentario § 49 suppeditatur; quo propterea curiosum lectorem brevitate ergo remitto.

o Italiae Meridionalis regio, hodierni Neapolitani regni pars, dupliciter, ait Baudrandus in Geographia, sumebatur ab antiquis, nempe Apulia lata et Apulia proprie dicta; dividebatur autem Apulia propria in Apuliam Peucetiam et Apuliam Dauniam. Quam ob rem, cum mons Garganus, uti ad lit. praeced. dixi, in Apulia Daunia situs sit, minus recte Hugo hic insinuat, Sanctum ex monte Gargano petendo Apuliam iter suum Hierosolymam versus promovisse.

p Miraculum hic factum verosimillime vult Hugo; verum adi Commentarii praevii num. 74.

q Adjectivum a nomine proprio Byzantium, quo Constantinopolis, urbs Thraciae, quae ex imperatorum Graecorum sede Turcarum tandem regia evasit, quondam vocabatur.

r Constantinus cum matre Irene ante annum 780 imperii Constantinopolitani seu Orientalis habenas non tenuit, uti in Commentario praevio num. 60 docui. Hugo adeo, qui Sancti obitum anno 776 innectit, certissime hic errat.

s Urbs haec est Asiae Minoris maritima, quae comodo in ora maris Aegei et sinus Jonii portu gaudet, sanctique Joannis Evangelistae gloriatur tumulo.

t Urbs haec in Palestina ad oram maris Mediterranei sita est, ex eaque Hierosolymam terrestri itinere venit. In civitate illa habitavit mulier, nomine Tabitha seu Dorcas, quae pauperibus viduis, ut Act. cap. 9 narratur, vestes faciebat et tunicas, atque per S. Petrum Apostolum a mortuis fuit resuscitata. Item in eadem civitate versatus est Petrus, quando ei obigit visio. Act. 10 memorata, qua per lintei, e caelo in terram submissi omniaque animalium genera concludentis, aspectum didicit, gentes esse ad Evangelium admittendas. Ad hanc Petri visionem, et ad Dorcadis in pauperes pietatem occasione civitatis Joppenis, per quam Sanctus Hierosolymam petiit, verbis sequentibus alludit biographus.

u Cum Sanctus Hierosolymam advenit, sanctae hujus civitatis patriarcha erat non Eusebius, sed Theodorus. Videsis Commentarium num. 65.

x Revelationis hujus fidem penes Hugonem stare volo. Adi Commentarium num. 74.

y Sanctum multas reliquias una cum calice crystallino a patriarcha Hierosolymitano accepisse, testatur etiam Bertharius. Vide Commentarium num. 7.

CAPUT III.

Reliquias in novam cathedralem ecclesiam transfert, totum virtuti et gregi suo se dedit, plures possessiones monasterio S. Vitoni acquirit, in morbum lethalem incidit et moritur.

Sanctus Hierosolymis rediit, magna letitia Vironi excipitur,

Inde longo ac vario labore itineris redditus est finibus patriis. Recepit Alumnum laeta tellus Gallica: occurrit Pastori laeta plebs Virdunica: Laetentur caeli et exultet terra, vox consonat urbana et rusticana: fluunt lacrymae gaudio plenae, madent laetitia genae: coronatur civitas: plateas replet hilaritas, ecclesias jocunditas. Pontifex egregius Dei auxilio fultus, Sanctorum reliquiis onustus, intrat ecclesiam devotus, orat Dominum corpore

terae prostratus. Consurgens episcopalem ascendit thronum, salutem clerum ac populum, dans omnibus pacis osculum, adjungens benedictionis signaculum.

52 Quisque sua repetit, sacraria Praesul adivit, Pignera deposuit, post haec sua tecta subivit. Singula perquirat, si pax, si vita salubris: Omnia, quae voluit, fore prospera protinus audit, Ore Deo grates persolvit, pectore laudes.

Postera die lustrata novae ecclesiae fabrica, laudata artificum industria, renumerata * custodum diligentia, ordinat tempus et diem consecrationi habilem, cunctis religione venerabilem a. Quae ubi illuxit, Praesul cum sacris ordinibus ecclesiastico ritu omnibus exterius, interiusque rite peractis, reliquias Hierosolymitanas in principali absida loco congruis venerabiliter collocavit b.

53 Quae vero in antiquiori fuere ecclesia, in parte altaris dextera in crypta subterranea decenter composuit. Erat autem hic Praesul beatissimus studio castitatis mundus, abstinentiae robore validus, doctrinae dapibus refertus, patientiae longanimitate humilis, auctoritatis fortitudine erectus, pietatis gratia benignus, justitiae securitate districtus. Qui pastorali sollicitudine gregi sibi credito invigilans, alios caelestis doctrinae verbis erudit, multos religiosae vitae exemplis roboravit, plurimos quoque ab omni infirmitatum molestia curavit, quosdam etiam a daemoniacis spiritibus liberavit, omnibusque exemplar et speculum totius sanctitatis se praebuit.

54 Imminente vero resolutionis suae tempore, cum cognovisset revelatione divina se mundanis liberandum tumultibus, in ecclesia, in qua adoleverat quotidiano virtutum propectu, cui primo pastor et rector institutus, de qua etiam ad pontificum promotus fuit, sepulturae suae locum delegit c. Licet enim omnium ecclesiarum insudaret utilitatibus, hanc tamen praem omnibus locis sacris post primam, quae sedes est episcopalis, coluit, amplificavit et provexit. Quod etiam omnes praedecessores ejus fecisse novimus, utpote qui, exceptis perpaucis, omnis in ea sedem habent requiectionis.

55 Accepit hoc privilegii donum ecclesia ipsa a beato Patre, debito cum honore nominando Sanctino, suo fundatore, primoque Christianae religionis et nominis apud ipsam urbem doctore, ut post matrem ecclesiam ipsa esset caput omnium Virdunensis diocesis ecclesiarum d, a qua et mater ecclesia ipsa subsistendi accepisset initium: quae etiam est ab antiquo ab ipsis scilicet nascentis ecclesiae primordiis coemeterium episcoporum et reliquorum fidelium Christianorum. Quod privilegium ita permanet et permansit inconcussum, ut in ea fere omnes ejusdem urbis pontifices legantur divinis aptati serviliis, tonsorati, nutriti, edocti, consecrati, excepta ipsa inunctione Pontificalis dignitatis, quam constat esse matris ecclesiae, et frequentius, qui in ea functi sunt abbatibus officio, per virtutum studia inthronizati sunt in solio episcopali e.

56 Et merito veneratur ab omnibus locus ille, merito expetit, merito diligitur, quem apex tantae dignitatis attollit, quia, etsi eis, qui illo oraturi conveniunt, qui Domino inibi famulantur, qui corpora sua ob Sanctorum patrocinia illic tumulari precantur, si desunt bona acquisita, per meritum sufficere possunt, quae a loci fundatore sancto Sanctino, a Sanctis inibi quiescentibus praestabuntur, tamen prout fides petentium merebitur. Attestatur huic nostrae astipulationi domni Bertarii memorialis antiquitas, qui sanctorum Virdunensium Pontificum Acta replicans, basilicae quoque hujus meminit in haec verba: Basilica, inquam, in qua praedicti episcopi requiescunt, est in honore sancti Petri constructa, et habet multorum episcoporum sepulcra, et propter hoc multum a fidelibus veneranda f.

57 Huic ergo loco beatus Madelveus anno vitae suae penultimo, dono Theuthardi acquisivit res quasdam

AUCTORE
HUGONE PLAV.

reliquias,
Hierosolymis
allatas, in no-
vam ecclesiam
transfert.

* remunerata

a

b
claret mira-
culis,

E

corpori suo
sepeliendo
ecclesiam S.
Vitoni deligit,

c

huicque, quae
praerogativa,
a S. Sanctino
accepta,

d

F

e
multorumque
episcoporum
sepultura ha-
betur illustris,

f
anno vitae suae
penultimo

AUCTORE
HUGONE FLAY.
quasdam pos-
siones ac-
quirat,
g h

i

k

dumque omni-
bus semper
obsequi stu-
det,

quasdam sitas in Virdunensi pago, loco, qui dicitur Offebris-curtis *g*, et in fine Bettiliniaca *h*, in fine quoque Vindelise *i*, quas idem Teutgardus a genitore suo Gunthero sibi relictas jure possidebat hæreditario in terris, mansis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, et basilicam sancti Martini in ipsa villa Bettiliniaca constructam, quæ omnia, sicut habebat et possidebat, sancto Vitono et huic Patri nostro idem contulit, perpetualiter possidenda anno Inc. Dom. dclxxv. Indictione xiv. regnante Carolo-Magno anno regni ejus octavo, die quinto Idus Novembris, in ipsa scilicet solemnitate sancti patris Vitoni *k*. Diligebatur autem ab omnibus totius regni primoribus et ab ipso præcellentissimo rege Carolo, quia et congruum erat, ut quem Dominus persuderat gratia, ab omnibus amaretur.

58 Studebat omnibus per omnia placere, non eo modo, quo placetur hominibus, quorum Dominus dissipavit, ossa, ut repleantur confusione ab indignatione ejus, sed illo, quo omnibus per omnia placebat Apostolus, non quærens, quod sibi esset utile, sed multis, ut salvi fierent. Ideo bona conscientia dicere poterat auditoribus suis cum eodem Apostolo: Imitatores mei estote, sicut et ego Christi; qui utique volebat sine offensione esse Ecclesiæ Dei, ita scilicet temperandam docens conversationem, ne quis in ea scandalum pateretur. Sed quid nos in laude ejus tentamus, quod non sufficimus explicare? Ipse enim laus ejus est, qui in Sanctis suis laudabilis est. Quo ergo nos ducit oratio? Quo moras innectimus? Quid felicem ejus e mundo transitum replicare tricamur? Adsit ipse nobis propitius, ut digna fari valeamus, aspiret cordi nostro ejus meritis Spiritus sanctus et nostris infundatur visceribus. Dicamus itaque, quid dederit ipse, de quo loquimur, et quomodo de mundo ad Christum, cui devotus serviebat, migraverit, breviter ipsi indagemus.

omnes sacras
consecraturus
aeri dolore
corripitur,
hocque, cum
jam consecra-
tio facta esset,
l

59 Advenerat jam tempus resolutionis ejus, et Beatus ipse ad quemdam episcopi fundum transierat causa conservandarum *l* ecclesiarum, ubi tactus digladiabili sorte naturæ, acri cepit fatigari dolore. O beatum et vere felicem, qui sciens, imminere transitus sui diem, fatiscens artus spiritui servire cogebat, bonam hanc virtutum suarum consummationem existimans, si in tam pio, tam celebri Dei servitio expenderet, quod reliquum erat attriti corporis virium. Fecerat itaque votis satis. Consecravit namque vici illius ecclesias, et consecratio ipsa viget usque in hodiernum diem. Tanta enim erat tunc et nunc est auctoritas Viri sancti, ut nullus episcoporum, quamvis sanctus, quamvis justus, consecrationem ipsam reiterare, vel immutare audeat, sed perennis est apud cunctos tunc facta dedicatio, et erit perpetualiter.

vehementius
invalescente,

40 Tota ergo urbe, imo tota regione adstante, et ad verbum oris ejus pendente, sermonem fecit omnibus de ipso festo ecclesiæ, et quia præsentia-liter ibidem Sanctus sanctorum advenerit, cunctis adnuntiavit, atque, ne consecratio reiteraretur prohibuit *m*. Tandem omnibus valedixit, suumque exitum maturius affuturum, prædixit. O quantus in voce hac luctus omnium! quæ suspiria juvenum! qui gemitus dolentium! Et quis non fleret, ubi tantus Vir suum a sæculo nunciabat excessum? Quis se cohiberet lacrymis, ubi tanta erat destitutio omnium in absentia tanti Patris? Igitur consueta salutis documenta replicans, sequè illis commendans, omnibus benedixit, et, ut Dei memorarentur, ammonuit, et sic, expleto officio, domum rediens languore invalescens acrius cepit anxari.

inter adstan-
tium gemitus
caelesti Viatico
pastus

41 Dehinc relatus ad ecclesiam, exitus sui præstolabatur horam gaudens, et verba vitæ omnibus annuncians. Plena erat ecclesia lacrymarum, plena gemituum, plena plangentium et dolentium. Solus ipse gaudebat, qui, quo vocabatur agnoscebat, et vocationem suam precibus commendabat. Cum clamarent omnes, Cui nos, Pater, deseris, cui tuas oves desolatas relinquis? Ipse omnium miserabatur,

omnibus compatiabatur, omnes a lacrymis temperare docebat. Nec multo post venit hora Sancto optabilis, grata spiritibus angelicis, mæsta filiolis et Servum suum post diuturna præliorum exercitia Christus invitabat ad præmia. Præsentibus ergo ecclesiæ suæ filiis post dulcia vitæ monita, post ultima consolationis affamina Viatico caelesti pastus, pace data omnibus, in bona confessione spiritum Deo reddens, patribus suis est appositus, adeptus optimam partem, quæ non auferetur ab eo, quia in pace fuit locus ejus, et in Sion habitatio ejus.

42 Fuit autem beatus Maduleus a tempore Pippini, qui Ansegiso ortus Carolum Tuditem genuit, qui pater Pippini, ex quo Carolus Magnus est genitus *n*, cujus usque ad tempora hic Justus vixit vita sobria, juventute casta, complens cursum vite præsentis in senectute bona. Senectutem autem ipsam dicimus, quæ ab anno hominis quinquagesimo in septuagesimum septimum porrigitur, quando jam a statu suo minorari et infirmari virtus humana incipit. Obiit autem, terra plorante, caelo plaudente, in proximo episcopi feudo, quod dicitur Novavilla *o*, quarto Nonas Octobris, anno ætatis suæ septuagesimo sexto *p*, in ipso initio albescentis senectutis, exuens corruptibilem carnem tunicam, induens deificam immortalitatis stolam.

43 Hoc accepto elogio *q*, civitas tota turbatur, populus omnis mœrore afficitur. Nec mora, omnis ætas, uterque sexus indiscrete corpori obviam ruunt, lacrymarum imbres fundunt, plangoribus aera tundunt. Nec defuere exequiis beati corporis caelestes exequiarum ministri, qui beatum funus, dum suo ambiunt apparatu, odorem dulcissimum sua præsentia exhibuerunt, ut palam cunctis daretur intelligi, advenisse illic ipsum quoque Auctorem suavitatis. Et revera. Ipsa enim clemens afficit *r* divinitas consolans lugentium lacrymas, notificans, quæ in defuncto pietas, quanta simplicitas, quæ cordis fuerit puritas. Statim namque ut caelo spiritum reddidit, duæ columbæ candidiores nive ab æthere, cunctis videntibus, lapsæ super Crucem quæ ante corpus erat, sederunt, et per omnes exequiarum moras, usque quo sepultura traditum est, manserunt, sicque videntibus illis, iterum poli secreta petierunt *g*.

44 Cum tanta ergo caelestis exercitus frequentia curatum est corpus Patris pia filiorum diligentia, et sic cum omni veneratione dignissima delatum est ad ecclesiam beati Petri, Apostolorum Principis *r*, quæ sita ad Septentrionalem plagam urbis, in qua preciosis Domini confessor Vitonus cum multis prædecessoribus seu successoribus suis requiescit præsulibus sanctis, ubi Officio solemniter ex more celebrato, occurrentibus vicinarum urbium episcopis, terræ est mandatum cum gloria. Felix ecclesia tanti Patris humatione digna! Felix locus tanti thesauri largitione ditatus! Beatum dixerunt populum tanti Pastoris regimine sublimatum, benedictione protectum, miraculis jocundatum. Etenim si gloria ecclesiæ laus doctoris est, quantæ erant, imo quantæ sunt hujus ecclesiæ gloriæ, cujus Doctorem tanta Deus omnipotens approbabat laude? Ecce ad exequias ejus caelestes excubabant ministri, ut agnosceretur in terris, quanta hunc Dominus gloria donasset in caelis.

45 Beata plane exequiarum funera talium testium visitatione digna. Et quid est columbas de caelo venisse, funeri obsequium et solatium præbuisse, iterum cunctis videntibus, caeli secreta petisse, nisi Christum in specie alitis innocue fidelibus populis de morte Patris merentibus suamque destitutionem lugentibus patenter ostendere voluisse, illum, cujus funus erat, in innocentia et simplicitate vixisse, sine felle amaritudinis vitam piam, timoratam, circumspectam, sollicitam, societatis Sanctorum avidam, ab omni malitiæ nævo immunem exegisse, et consortia Sanctorum in gloria curiæ caelestis pia devotione meruisse. Accedant adhuc et potiora miracula, glorificetur Dominus in Sanctis suis, qui est mirabilis in operibus suis.

Humato

in vico Nova-
Villa quarta
Octobris die
excedit vicis,
n

o

p

E

sacrumque
ejus corpus,
cui, dum hu-
matur, binæ
columbæ, caelo
delapsæ, assi-
dent,
* i. e. ingrato
nuncio

* l. affuit

g

in ecclesia S.
Vitoni honori-
ficque terræ
mandatur,

r

F

illudque, dum
ad Sancti tum-
ulum crebro
fiunt miracu-
la.

A Humato enim Patris corpore, ut ostenderetur in caelis semper vivere, ad ostendenda praecleara ejus merita fiebant ad sepulcrum ejus divina miracula. Et quia pia Dei clementia illum a puero ob omni inquinamento carnis abluit, mentemque ejus castificans ab illusionibus diabolicis potenter defendit, isque sibi mundo corde et casto corpore servivit, isque post obitum evidenter manifestatum.

quadragesimo post anno de terra levatur.

s

t

46 Ut enim ipsius mens inviolata libidine, ita caro mansit incorrupta putredine. Si quidem cum sepulcrum ejus quotidianis virtutum floreret prodigiis et crebris populorum frequentaretur excubiis, erat tamen situm negligentium, quem posceret debita venerationis cultus. Quare dignum duxit tum temporis episcopus clerusque omnis et populus illud mutare decentius. Praesidebat eo tempore Virdunensi ecclesiae Berhardus episcopus s, vir catholicus et religiosus, et in fide sancta nominatissimus, imperante Lothario, Ludovici Pii filio t, cujus regnum fuit Italia cum urbe Roma et parte Franciae, quam Mosa et Rhenus inter se claudunt. Quod cum, uti deliberaverant animo, certarent effosso implere sarcophago, subito illis inestimabilis ostensa est visio. Nam, ablato sepulcri cooperulo, vident cadaver ante quadraginta annos defunctum, velut viventem hominem soporatum, candore liliorum et robore rosarum perfusum, nulla macula nec aliquo mortis signo foedatum.

atque in praeparato mausoleo deponitur.

B

47 Quo viso miraculo, odoreque perfusi suavissimo, ceperunt flere praegaudio, levantesque corpus Sancti cum reverentia et jubilo in praeparato transponunt mausoleo, ubi extunc operatur divinitas, cunctosque Dei medetur pietas. Sopitur omnis ibi infirmitas, fugatur caecitas, erigitur curvitas, roboratur debilitas, omnibus redditur sanitas. Habet jam beatus Vitonus in caelis socium et concivem, quem habuit aliquando in terris alumnus et devotum successorem. Coniunctus est Sanctis in gloria, quibus devotus servivit in hac vita laboriosa. Quae ramus et nos eum Patronum et tutorem, et cum reliquis Sanctis pium apud Dominum intercessorem, quem meruimus habere doctorem et veritatis praeconeum. Illic ergo positus nos hic orantes exaudiat, tueatur et protegat, et quos habet in terris supplices veneratores, obtineat suos in caelis fore concives.

Misera ecclesiarum in Francia sub majoribus domus faciet

48 Si ergo hujus beati Viri amore ductus diligens lector studiosius cupit addiscere, quo in tempore natus, quoque sit ad episcopatum promotus, quot annis ante episcopatum et quot in episcopatu vixerit, et quo hominem exuerit, teneat Chronicam memorialis ejus, et sic per succedentium sibi regum et Romanorum Pontificum tempora, quod quaerit, inveniet. Relatum est superius, quod ante ordinationem ejus per multa dierum curricula absque pastore fuerit plebs Virdunica. Non enim ferebat praefectorum, qui et majores-domus dicebantur, improba licentia, ecclesias uti libertate propria, cum ipsas quoque urbes nimium attriverit, maxime tamen Virdunum, quae, sita in confinio Neustriae et Austrasiae, utrobique incursionibus diripientium patuit et rapinae.

anno demum 735 cessavit,

u

49 Duravit haec vastitas per annos complures, a tempore scilicet Theoderici u et principis Ebroini, quorum bestialis et non humana savitia maculavit regnum Francorum sanguine procerum et magnatorum, usque ad secundum Pipini regis Francorum annum, quo institutus est a Stephano Papa rex Francorum, sicut et praedecessor ejus Zacharias constituerat, qui fuit annus ab Incarnatione Domini dccm. Tunc primum discussa caligine horribilis turbis nova lux oriri visa est Galliarum populis, et plebes, quae carebant pastore, suum quasque certatim rapere, quo anno inthronizatus est hic Beatus auctoritate Stephani x Papae et Pipini principis laude.

* I. quaeque x

tuncque Sanctus, quadraginta annis natus,

50 Dum ergo referat Chronica, quid fuerit a tempore Pipini, qui Austrasio ortus Carolum Tuditum genuit, usque ad Caroli tempora, teneamus annum ab Incarnatione Domini dccxii, quo Beatus

hic natus Indictione xiii y; et sic computando ascendentes habebimus ipsos annos, quibus Pippinus x superavit; annos etiam xxvii, quibus Carolus obtinuit principatum post patrem aa, sex etiam, quibus filii ejus Carlomannus et Pippinus post eum communiter dominati sunt, quatuor quoque, quibus ante unctionem solus principatum obtinuit, ipsum etiam annum, quo in regem elevatus est, et sic summam numeri colligentes inveniemus, quod xliii aetatis suae anno consecratus sit electione superna, eo scilicet anno, quo Pippinus rex constitutus a Papa est bb.

ACTORE
HUGONE FLAV.
episcopus
creatus est.

y
z
aa

bb

annoque 777
excessit e vis.

cc

* episcopii

dd

51 Hinc iterum numeratis annis xv, quibus postea Pippinus solus regnavit, et octo annis regni Caroli, quia nono hic Beatus hominem exiit, cum obsideret Carolus Tarovisam, Italiae urbem cc, inveniemus, quod vigesimo quarto pontificatus sui anno pro perituris caelestia et aeterna commutans, in proximo episcopi * fundo, qui dicitur Novavilla, ad Dominum migraverit, quarto Nonas Octobris aetatis suae anno lxxviii. Indictione xv. Epacta xxvii. Anno Pontificatus Adriani Papae sexto, ab Incarnatione Domini dcccxxvii. Constantini et Irenes temporibus, anno regni eorum sexto, uno ante septimam synodum anno dd. Ergo felix Madelvei ortus, felicior vitae cursus, felicissimus fuit occasus praestante Jesu Christi gratia, cui est honor et gloria in saeculorum saecula. Amen.

ANNOTATA.

a Indicare hic videtur Hugo, Sanctum, ut primum Virodunum Hierosolymis fuerat reversus, cathedralem Virdunensem ecclesiam, quam reaedificari, discedens jusserat, ad apicem invenisse perductam. Verum quid hac de re sentiendum sit, Commentarii num. 76 edixi.

b De reliquiis, a Sancto ex itinere Hierosolymitano relatis, consule num. 73, 77 et 78 Commentarii.

c Vide, quid occasione loci, quem corpori suo sepeliendo S. Magdalueum, ex itinere, uti ex contextu liquet, Hierosolymitano jam reversum, delegisse, scribit biographus, a nobis in hunc sit scriptorem Comment. num. 79 observatum.

d Bertharius apud Acherium tom. XII Spicilegii pag. 232 in brevi sua Virodunensium antistitem Historia primum hos inter locum concedit S. Sanctino: ex iis tamen, quae ibidem etiam addit, consequi videtur, ut Sanctinus non Virodunensium, utpote quibus dumtaxat ex occasione Evangelium praedicavit, sed Meldensium proprie fuerit episcopus. Adhaec etiam Hugo, cum non episcopi Virdunensis, sed tantum ecclesiae Vitoniana fundatoris titulo Sanctinum hic honoret, fuisse hunc primum Virodunensium antistitem, pro indubitato habuisse non videtur; et sane non immerito, uti intelligetur, ex iis, quae ad 11 mensis hujus diem, quo Meldis colitur S. Sanctinus, quoque proinde de eo in Opere nostro agemus, adducentur in medium. Jam vero, cum res ita habeat, privilegium, quod a S. Sanctino ecclesiae Vitoniana, de qua hic sermo, fuisse concessum, Hugo hic affirmat, minime indubitatum apparet. Quis enim indubitanter credat, S. Sanctinum concessisse, seu potius concedere potuisse, ut Vitoniana ecclesia primum a matre Virdunensi ecclesia seu cathedrali obtineret locum, si huic illi nunquam praefuit episcopus, sed tantum ex occasione Viroduni primum Evangelium annuntiavit? Porro Vitoniana ecclesia S. Sanctini aetate S. Petri nomine erat distincta, posteaque dumtaxat, veteri paulatim obsolescente nomine, a S. Vitono, qui in illa (vide biographum num. 17) jacebat sepultus, Vitoniana coepit vocari. Certum hoc est, cum S. Vitonus diu post S. Sanctinum floruerit, uti palam fiet ex iis, quae ad 9 Novembris diem, quo S. Vitonus Viroduni colitur, disputaturi de hoc Sancto sumus.

e Plures revera ex abbatibus Vitonianis creatos fuisse, uti hic prodit Hugo, Virodunensium antistites, docet nos horum apud Acherium tom. XII Spicilegii Historia,

AUCTORE
HUGONE FLAY.

Historia, a Berthario inchoata atque a nonnullis aliis deinde continuata.

l Liqueat hinc, uti in Commentario num. 9 monui, brevem episcoporum Virodunensium Historiam, a Berthario usque ad ævum suum productam, præ oculis habuisse Hugonem. Verba tamen, quæ ex illa hic recitat, a genuinis Bertharii verbis nonnihil sunt diversa. Hæc enim apud Acherium tom. XII, pag. 254 occurrunt, sicque habent: Basilica siquidem, ubi prædicti (Virodunenses antistes) requiescunt Sancti, in honore sancti Petri Apostoli est antiquitus constructa, quæ etiam pro antiqua dignitate habet multa corporum sepulcra, et propterea a fidelibus cunctis multum est veneranda.

g Vicum hujus aut affinis nominis invenire non valui.

h In Geographica episcopatus Virodunensis Tabula, jam sæpius citata, haud procul a Viroduno Occidentem versus notatur vicus, Bettinwiller Gallice vocatus. De hoc forte Hugoni hic sermo est.

i Ad Axonam fluxum situs est vicus, qui Gallice Vailli, Latine Viduliacum nominatur. Is ipse forsitan ab Hugone, corrupta nomenclatione, hic designatur. Cum enim locus, qui hic vocatur Vindelise, in Virodunensi territorio, uti hic ipsemet Hugo indicat, situs fuerit, diversum illum esse puto a Vindelensi seu Vindoilensi territorio Bellocacensis pago, de quo ad vocabula Vindoilensis pagus in Notitia Galliarum Adrianus Valesius.

k Pro notis chronicis, quibus donationem, monasterio seu ecclesiæ S. Vitoni a Teuthardo, ut narrat, factam, Hugo Flaviniacensis seu Sancti biographus hic signat, videsis Commentarii prævii num. 80, 94 et tres seqq.

l Legendum consecrandarum, ut ea, quæ deinde Hugo subjungit, consideranti manifestum evadet.

m Stet penes Hugonem fides omnium, quæ de ecclesiis, a Sancto morti vicino consecratis, adjunctisque, consecrationem hanc comitalis, litteris hic prodit.

n Pipinus Heristallius Ansegisum patrem, Beggam autem, Pipini Landensis filiam, matrem habuit. Genuit porro ex Alpaide Carolum Martellum, qui Pipinum Brevem, primo majorem-domus, ac dein Francorum regem, Caroli Magni patrem procreavit. Certa hæc sunt atque admittuntur ab omnibus, ut saltem a veritate Hugo hic non deviet.

o Vicus hic est, Viroduno haud procul dissitus, cujus qualemcumque num. 1 Comment. dedi notitiam.

p Cum Hugo Sancti quidem nativitatem (vide Comment. num. 11 et 17) anno 711; obitum vero (adi Comment. § 8) anno 776, aut certe anno 777 affigat, Magdalveus secundum hunc scriptorem ætatis suæ anno non septuagesimo sexto, sed sexagesimo sexto obierit. Error adeo hic indubie cubat; hunc tamen, cum Hugonem equidem tam parum sibi constare non autem, librorum potius quam scriptoris hujus vitio puto admissum.

q Videsis de hoc miraculo Commentarii prævii num. 116.

r Hæc postea a S. Vitone Vitoniana fuit nuncupata. Vide dicta ad lit. d, et verba Mabillonii, Commentarii prævii num. 24 huc transcripta.

s Longissime ab episcopo Virodunensi, sub quo Sancti nostri corpus de terra fuit levatum, hic aberat Hugo. Adi Commentarium prævium num. 95.

t En alium adhuc Hugonis hic errorem Comment. num. 118 et 119 expositum.

u Theodoricus III, Francorum rex, de quo hic indubie Hugoni sermo est, fratri suo Childerico II, violenta nece e vivis sublato, in Francorum regnum, quod antea adhuc post fratris Clotharii obitum tenebat, anno 675, uti inter eruditos convenit, iterum fuit suffectus, majoremque domus habuit Ebroinum. Fuerint ergo secundum Hugonem Galliarum ecclesiæ

ab anno 675 ad annum usque 785 misero admodum ac lugubri in statu, multaque ex illis, uti verbis sequentibus indicare videtur, ac in primis quidem Virodunensis, ad præfatum usque annum 785 episcopo caruerint. Atque hinc forte factum est, ut Sancti ad cathedram Virodunensem promotione eidem anno 785 innectendam duxerit scriptor ille. Verum Pipinus Brevis, præcipueque ejus frater Carolomanus, major-domus Austrasiæ, ab anno 742 (adi ad hunc annum Pagium in Criticis) curam habuere, ut res Ecclesiæ meliori statui restituerentur. Ac posterior quidem hic princeps, in cujus majoratu sita erat Virodunensis civitas, pro instauranda, quæ penitus collapsa erat, ecclesiastica disciplina synodum Germanicam I, cui præsedit S. Bonifacius, Germaniæ apostolus, anno 742 celebrari curavit, ac deinde anno 745 concilium Liptinense, in quo (vide ad hunc annum Pagium in Criticis) Abel quidem Remensis, Ardoberthus vero seu Arthertus Senonensis constitutus est archiepiscopus. Adhæc S. Chrodegandus anno circiter 742, uti apud nos tom. I Martii in Historico de hoc Sancto Commentario num. 7 docetur, civitatis Metensis, quæ in eodem, in quo Virodunum, sita erat Austrasiæ regno, creatus est episcopus, ut adeo nihil obstat, quo minus Sanctus eodem circiter tempore creatus fuisse credatur Virodunensium antistes, ac proin ut ob calamitates, quæ sæculo septimo et seq. Galliarum ecclesiis afflixerent, Magdalvei ad sedem Virodunensem promotionem in annum usque 785 differre, Hugo non debuere. Adi etiam Commentarii num. 51 et 58.

x Cum Sanctus anno circiter 742 (vide Comment. § 5) creatus sit Virodunensium antistes, id utique auctoritate Stephani, utpote ante annum 732 ad Pontificale culmen non ececti, factum non est.

y Alibi Sancti nativitatem (videsis Comment. num. 11 et 17) anno 711 Hugo affigit; alterne autem ex his annis, an anterior potius præeligendus sit, quis edicat? Ut sit, Indictio equidem 15, cum qua hic biographus annum 712 componit, nec cum hoc anno, nec cum anno 711 congruit.

z Pipinus Heristallius, de quo hic Hugo, anno 714 vita functus est, uti fert eruditorum prorsus omnium opinio, fuitque proinde in Hugonis opinione Magdalvei nativitati annis circiter tribus superstes.

aa Carolus Martellus, ab Hugone hic designatus, rexit populum Francorum, ut Annalista Metensis scribit, annis xxvi, mensibus vi; Hugo ergo, cum anni incompleti pro completis a scriptoribus subinde non inepte numerentur, annis septem supra viginti Caroli regimen recte hic definit.

bb Pipinus Brevis, anno 711, quo pater ejus Carolus Martellus obiit, majoratum-domus in Neustrasia adeptus, una cum fratre suo Carolomanno, qui tunc quoque Austrasiæ major-domus est factus, Francorum regnum administravit ad annum usque 747, quo Carolomannus, mundo nuntium remittens, monachum induit. Jam vero, cum anni quatuor, quibus deinde Pipinus rerum summam, tam in Austrasia quam in Neustrasia, solo adhuc majoris-domus titulo obtinuit, alterque annus, quo demum Francorum rex est creatus, anno 747 adjecti dumtaxat deducant ad annum 732, sibi metipsi iterum contrarius hic videtur biographus, cum Sanctum quidem vel anno 711, vel anno 712 natum, anno autem 785 ad episcopatum supra scribat promotum.

cc Sanctum obiisse tunc, cum Carolus Magnus, seu principis hujus exercitus, Tarovisam Italiæ urbem obsideret, perperam hic scribit Hugo. Adi Comment. num. 86.

dd Notæ chronicae diversæ, quibus hic annum Sancti emortualem biographus definit, variis iisque manifestissimis laborant erroribus chronologicis, quos Commentarii § 8 majori ex parte notatos invenies.